

saj piše tako o nesmiselnih in nepremišljenih likvidacijah ljudi s partizanske strani in o povojnih pobojih kakor o izredni krutosti domobrancev, ki so s puškinimi kopiti izmaličili že mrtve partizane ali aktivistki v šestem mesecu nosečnosti pod cerkvenim zvonikom iz trebuha izrezali živega otroka. Toda njeno prepričanje je vseskozi jasno: ve se, kdo se je boril za domovino in kdo je sodeloval z okupatorji. Zato je kot credo

monografije, ki bi morala priti tudi v šolske klopi, zapisala:

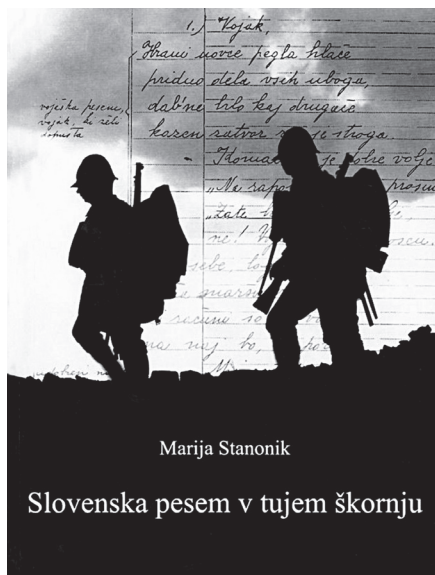
Italijanska in nemška okupacija Slovenije sta bili nemoralno, nasilno in po mednarodnem pravu neupravičeno dejanje. Partizanski boj zoper italijanskega in nemškega okupatorja je bil moralno dejanje za osvoboditev slovenskega naroda. Domobranska kolaboracija z

okupatorjem ni bila niti moralna niti narodnoosvobodilna. Povojni množični zunajsodni poboji razoroženih domobrancev in drugih beguncev so bili zločin.

Literatura

VOGEL, Milan: Recenzija knjige. Pobito, požgano in izseljeno Babno Polje. *Delo* 56, 25. 8. 2014, 15.

MARIJA STANONIK: *Poezija konteksta. 4. Slovenska pesem v tujem škornju od dóma do puščavskega peska. Slovensko odporniško pesnjenje pod italijanskim fašizmom (1920–1943) in v Severni Afriki (1943–1945)*; Mladika, Trst 2014, 269 str.¹

Knjigo *Slovenska pesem v tujem škornju od dóma do puščavskega peska* z vsebinsko še jasnejšim podnaslovom *Slovensko odporniško pesnjenje pod italijanskim fašizmom (1920–1943) in v Severni Afriki (1943–1945)* spada v niz knjig, ki jih je ddr. Marija Stanonik napisala in izdala »v duhu sprave«. Desetletja je raziskovala in zbiralala pesmi iz druge svetovne vojne in v ta namen zasnovala zbirko *Poezija konteksta*. Predstavljena knjiga nosi številko IV.

Kot slovstveno folkloristko so jo zanimala pesmi, ne glede na kateri strani so bili avtorji in na kakšen način so se bojevali. Pri tem so jo vodila znanstvena spoznanja, ki jih je poleg v strokovnih knjigah zaokrožila tudi v doktoratih iz slovenske književnosti in teologije ter magisteriju iz etnologije. Tako je tovrstno pesništvo etnološko in literarnozgodovinsko obravnavala v knjigah *Poezija konteksta. 1. »Pozdravljeno trpljenje...«* (1993), *Poezija konteksta. 2. »Na tleh leže slovenstva stebri stari«* (1993), *Iz kaosa kozmos. Kontekstualnost in žanrski sistem slovenskega odporniškega pesništva. 1941–1945* (1995), *Poezija konteksta. 3. Slovensko pesništvo pod tuji zastavami. Pesnjenje slovenskih prisilnih mobilizirancev v nemško vojsko v drugi svetovni vojni od 1941 do 1945* (1999), *Most. Antologija pesmi iz druge svetovne vojne, ne glede na to, na kateri strani so se znašli njihovi avtorji* (2000), *»Odpuščam in prosim odpuščanja«* (2007) in *»Žene pa so gledale od daleč«* (2010).

Poleg Korošcev imajo najdaljšo tradicijo tlačenja v tuji škorenj prav Primorci, saj se je že kmalu po koncu 1. svetovne vojne začelo sprva prikrito, potem pa vse odkritejše in krutejše fašistično nasilje. Prav v času, ko je bila slovenska beseda razen v cerkvi, potem pa tudi tam, prepovedana, so nastale številne pesmi tako za posvetno, bolj ali manj intimno rabo, ali za cerkveno in društveno, dokler niso bila društva ukinjena. Tako najdemo v prvem poglavju »Slovensko odporniško pisanje pod italijanskim

fašizmom (1920–1943)« razmišljanje o slovenski besedi v javnosti in zakaj so slovenske pesmi nastajale: zase, pisali so jih slovenski vojaki v italijanski vojski, v ilegali, pesnili so tudi člani organizacije TIGR in talci v Bazovici, v pregnanstvu in begunstvu, ter kako so pesnile ženske in duhovniki.

Drugo poglavje je namenjeno praznovanju 100-letnice rojstva Simona Gregorčiča leta 1944. Organizatorji proslave na Primorskem so bili razpeti med partizane in Nemce, veliko pozornosti pa so obletnici namenili v Kairu, kjer je jeseni leta 1941 začel izhajati list *Bazovica* kot Berilo Jugoslovanskega odbora iz Italije. Posebna poglavja so si prislužili tudi italijanski vojak Andrej Peršič, ki je pisal slovenske pesmi v afriški puščavi, vojak Danilo Florjančič je pisal ob Rdečem in Jonskem morju, bolj znani Anton Novačan pa v Jeruzalemu in Kairu. Kje vse in kaj vse je Slovence sililo k pesnjenju v svojem jeziku, izvemo tudi iz zadnjega poglavja, ki govori o prestopanju prisilnih mobilizirancev iz italijanske vojske k zavezniškimi antifašističnim enotam na Srednjem vzhodu. Marsikaj, kar govori o okoliščinah nastajanja pesmi, najdemo v zelo številnih in natančnih opombah, v prilogi pa je mogoče prebrati tudi celotne pesmi nekaterih avtorjev.

Literatura

VOGEL, Milan: Recenzija knjige. Pesnjenje pod fašizmom in afriškim soncem. *Delo* 56, 30. 7. 2014, 14.

¹ Besedilo je bilo pod naslovom *Recenzija knjige. Pesnjenje pod fašizmom in afriškim soncem* objavljeno v Književnih listih (Vogel 2014: 14) (op. ur.).